

Abdulhamid Süleyman Çolpan

20. yüzyıl Özbek piirinin en millî pairi Çolpan'dır. Kendisinden sonra yetipen bütün millî pairlerin üstadıdır. Asıl ady, Abdülha Süleymanođlı'dır. Eserlerinde "Çolpan" mahlasını kullandı. 1893 yılında Andican þehrinde dođdu. Babası Süleymankul Yunus medrese eđitimi görmüp, mürettep divan sahibi bir pairdir. Abdülhamid, önce mahalle mektebinde, sonra Andican medresesinde eđitim gördü; bütün Türk þivelerini, Arap ve Fars dillerini, dinî ve müspet ilimleri öđendi. Devam ettiđi Rus-Tüzem mektebinde Rus dil vasytasıyla Batı edebiyatını ve düþüncesini taradı. Türkistan'da 1905 yılından sonra Ceditçiler tarafından çýkarılan gazete dergilerle Ysmail Gaspýralý, Mahmud hoca Behbûdi ve Münevver Kaan gibi Ceditçilerin tesiri altında kaldý. Türk Dünyası'nın ve bilhassa Türkiye'nin hayat tarzý ve kültürünü öđrenmeye çalyptý.

20. yüzyıl Özbek piirinin en millî pairi Çolpan'dır. Kendisinden sonra yetipen bütün millî pairlerin üstadıdır. Asıl ady, Abdülha Süleymanođlı'dır. Eserlerinde "Çolpan" mahlasını kullandı. 1893 yılında Andican þehrinde dođdu. Babası Süleymankul Yunus medrese eđitimi görmüp, mürettep divan sahibi bir pairdir. Abdülhamid, önce mahalle mektebinde, sonra Andican medresesinde eđitim gördü; bütün Türk þivelerini, Arap ve Fars dillerini, dinî ve müspet ilimleri öđendi. Devam ettiđi Rus-Tüzem mektebinde Rus dil vasytasıyla Batı edebiyatını ve düþüncesini taradı. Türkistan'da 1905 yılından sonra Ceditçiler tarafından çýkarılan gazete dergilerle Ysmail Gaspýralý, Mahmud hoca Behbûdi ve Münevver Kaan gibi Ceditçilerin tesiri altında kaldý. Türk dünyasının ve bilhassa Türkiye'nin hayat tarzý ve kültürünü öđrenmeye çalyptý.

1913 yılından itibaren eser vermeye baþladı. İlk makalelerini Sadâ-yı Türkistan, Sadâ-yı Fergana ve Türkistan gazetelerinde neþretti. 1914-1917 yıllarında, milliyetperver bir gazeteci olarak tanındý. Devrinin önemli meselelerini, Bahar Avulları, Vataným Türkistan'da Temir Yollar, Op, Doktor Muhammedyar, Yıldı Bir keçe, Þarq Poezdi Keldi, Þarq Uyđangan, Çimkent, Quturgan Müstemlekeçiler, Yol Esdeligi gibi eserlerinde aksettirdi.

Çolpan'ın sanatkâr olarak tanınmasını sağlayan eserleri, piirleridir. İlk piirleri, 1922 yılında, Özbek Yap Þairleri adlı antolojide Ayný yıl, ilk piir kitabý olan Bulaqlar neþredildi. Sonraki yıllarda Uyđanıp (1924) ve Tan Şýrları (1926), 1930'lu yıllarda Saz ve Çolpan piir kitapları basıldı. İlk üç piir kitabında, Þark ülkelerini iþgal eden sömürgeci Ruslarla İngilizlere duyulan nefret, onlara karşı duygusu, Rusların baský, zulüm ve katliamları, Hokand ve Türkistan'ın diğer þehirlerinde dökülen kanlar, Türkistan'ın parçalanı halkın açlık, sefalet ve çaresizliği, esir Türkistanlıların ümitleri ve yüksek millî þuur, açık veya metaforik olarak ve sanatkârane dile getirildi.

Türkistan'ın parçalanıp Özbek Sovyet Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra takip edilen politikalar karþısında, diğer millî aydýnlarla birlikte Çolpan da çaresiz susmak zorunda kalmıptır. 1925 yılında kendisi, "muhit küçli eken, eğdim boynımný" demek suretiyle sanat anlayışındaki zoraki deđiþikliđi itiraf etmiþtir. Aralıksız devam eden baský ve tehditlerin ardından 14 Haziran 1937 tarihinde milliyetçi olmak suçundan dolayı "halk düþmanı" olarak tutuklandı ve bir yıldan fazla süren sorgu ve iþkencelerden sonra 4 Ekim 1938 tarihinde kurubuna dizilmek suretiyle öldürüldü. Çolpan, bu kanlı dönemde, baský ve zulümlere rağmen büyük bir edebî miras bıraktı bir pairdir. Piirin yanında nesirle de meþgul olarak hikâyeler, Halil Fereng, Çörinin Ýsyanı, Yarqınay, Muþtumzor, Ortay Qarþıbayev, Hücum gibi tiyatro eserleri ve Keçe ve Kündüz adlı bir roman yazdı. Bu romanın Keçe adlı birinci bölümü, 1936 yılında neþrolundu; ikinci kısmı ise kayıptır. Tercüman olarak da Sha-kespeare'in Hamlet, Puþkin'in Boris Godunov ve Dubrovskiy, Gorki'nin Ana adlı eserlerini Özbek diline kazandırdı.

Çolpan'ın þahsı ve eserleri, 1925 yılından baþlayarak 1990'lara kadar Sovyet tenkitçilerinin haksız hücumlarına maruz kaldı. Eserlerinin basılmasına izin verilmedi; sadece Sovyet hayat tarzını öven ve Lenin ve Kızıl bayrakla ilgili piirleri yayımlanarak Çolpan'ın, Sovyet ideolojisine ve sanat anlayışına bağlı eserler veren bir pair oldu kanaati uyandırılmak istendi.

1990'lı yıllarda, Çolpan'ın bütün eserleri ya yımlanma imkânına kavuþtu. 1991 yılında, Fýtrat ve Abdullah Kadiri gibi haksız yoldan öldürülen diğer millî aydýnlarla birlikte Çolpan'a da uluslararası Nevâi ödülü verildi. Ayrıca Çolpan adına da uluslararası ödül ihlas kadde ve kütüphanelere ismi verildi.